

Andrzej Klubiński
Warszawa

MATERIAŁY KAZIMIERZA MICHAŁOWSKIEGO
(1901 – 1981)
(III – 362)

Kazimierz Michałowski syn Mariana, oficera armii australijskiej i Kazimiery Ostrowskiej, urodził się 14 grudnia 1901 r. w Tarnopolu, gdzie w 1919 r. ukończył gimnazjum plastyczne. W roku 1919 podjął studia zakresu archeologii klasycznej i historii sztuki na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W czasie studiów odbył podróż do Wiednia, Mediolanu, Wenecji i Paryża. Po ich ukończeniu (1925) został zatrudniony jako sekretarz Konserwatora Zabytków Województwa Lwowskiego, a następnie jako młodszy asystent na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kazimierza. Po uzyskaniu doktoratu w zakresie archeologii klasycznej na podstawie pracy *Niobidzi w sztuce starożytnej* (1926) zatrudniony został jako asystent na Wydziale Humanistycznym UJK. W latach 1927 – 1930 odbył studia uzupełniające w Berlinie (1927), Heidelbergu (1927 – 1928), w Munster i w Paryżu (1928), w Rzymie (1928 – 1929), w Atenach (1929 – 1930), w Kairze (1934). W 1929 r. Kazimierz Michałowski habilitował się na Uniwersytecie Jana Kazimierza na podstawie pracy o portretach rzymskich w Delos (*Les portraits hellénistiques et romains Exploration de Delos*). Od 1930 r. związał się z Uniwersytetem Warszawskim (UW), gdzie został zatrudniony jako wykładowca w Katedrze Archeologii Klasycznej (1930) następnie docent (1930 – 1933); od 1933 r. profesor nadzwyczajny, w 1939 r. mianowany profesorem zwyczajnym.

W 1935 r. nawiązał współpracę ze Stanisławem Lorentzem, który powierzył mu opiekę i organizację Działu Sztuki Starożytnej Muzeum Narodowego w Warszawie. Od 1939 r. Kazimierz Michałowski pełnił funkcję zastępcy dyrektora Muzeum.

Po wybuchu wojny, jako oficer rezerwy został internowany w obozie jenieckim w Wolenburgu, gdzie przebywał do zakończenia działań wojennych.

W 1945 r. Kazimierz Michałowski powrócił do kraju angażując się w organizację nauki na UW; w roku akademickim 1946/1947 jako dziekan Wydziału Historycznego, w następnym roku akademickim prorektor. W latach 1945 – 1975 pełnił funkcję Kierownika Zakładu Archeologii Klasycznej (od 1952 r. Katedry Archeologii Śródziemnomorskiej UW), gdzie prowadził zajęcia dydaktyczne z historii starożytnej, historii archeologii śródziemnomorskiej, hieroglifiki egipskiej. W latach 1959 – 1961 pełnił obowiązki profesora Katedry Filologii Wschodu Starożytnego UW. W 1959 r. dzięki staraniom Kazimierza Michałowskiego została założona Polska Stacja Archeologiczna UW z siedzibą w Kairze, którą kierował aż do śmierci w 1981 r.

Od 1946 r. Kazimierz Michałowski był członkiem, a następnie Sekretarzem Naukowym i Sekretarzem Generalnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Od 1950 r. był zaangażowany w organizację Polskiej Akademii Nauk jako referent Komisji Organizacji Nauki TNW do negocjacji spraw Towarzystwa z organizacjami I Kongresu Nauki Polskiej.

W związku z pracami nad powołaniem Polskiej Akademii Nauk, uchwałą I Kongresu Nauki Polskiej w 1951 r. wybrany członkiem Komisji do Spraw Opracowania Bazy Materialnej PAN i Komisji Organizacyjnej PAN; w 1952 r. został powołany na członka rzeczywistego Wydziału I Nauk Społecznych i członka Prezydium PAN. W 1954 r. został powołany na przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, w latach 1956 – 1981 kierownik Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej PAN, w latach 1962 -1964 przewodniczący Rady Naukowej Zakładu Orientalistyki. Pełnił także m.in. funkcje członka Prezydium Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN, Komitetu Nauk Orientalistycznych.

Działalność archeologiczną Kazimierz Michałowski rozpoczął w 1934 r. (udział w wykopaliskach w Deir El Medineh), kontynuując ją w sezonach 1936 – 1939, jako kierownik ekspedycji Uniwersytetu Warszawskiego w Edfu (Egipt). W okresie powojennym uczestniczył w

polsko – radzieckich ekspedycjach w Mirmeki (1956 – 1958), a następnie m.in. w Kales Limen (1959) w Tell Atrib (1957, 1958 – 1969), Aleksandrii (1960 – 1972), Faras (1961 – 1964), Dongola (1964).

Współzałożyciel Międzynarodowego Stowarzyszenia Archeologicznego w 1946 r., jego prezes w latach 1953 – 1956, wiceprezes w latach 1962 – 1956, prezes Polskiego Towarzystwa Archeologicznego od 1953 (od 1976 honorowy wiceprezes Towarzystwa).

Członek honorowy, członek rzeczywisty towarzystw naukowych m.in. Francuskiego Towarzystwa Egiptologicznego (od 1935), Greckiego Instytutu Archeologicznego (od 1938), Academia Nazionale dei Linzei (od 1967)

Współzałożyciel czasopisma „Meander”, w którym w latach 1946 – 1970 i w 1973 r. pełnił funkcje redaktora naczelnego. Od 1961 r. do śmierci był zaangażowany w prace redakcyjne czasopisma Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej PAN „Etudes et Travaux”. Od 1951 r. był także zaangażowany w prace redakcyjne nad „Słownikiem Sztuk Plastycznych” i „Słownikiem Kultury Antycznej”.

Otrzymał doktoraty Honoris Causa Uniwersytetów w Strasburgu (w 1962r.), w Cambridge (1971), w Uppsali (1977).

Wyróżniony m.in. zespołową nagrodą państwową II stopnia za zasługi naukowe w dziedzinie muzealnictwa w X – leciu PRL (1955), nagrodą państwową I stopnia za prace wykopaliskowe w Egipcie i Syrii oraz działalność naukowo organizacyjną. Odznaczony Krzyżem Virtuti Militari V klasy w 1939 r. i Krzyżem Virtuti Militari IV stopnia w 1948 r., Krzyżem Komandorskim w 1947 r., i Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą w 1972 r., Złotym Krzyżem Zasługi w 1952 r.

Autor monografii *Delfy* (1937), przewodnika *Wystawa wykopalisk egipskich Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego*, Warszawa 1937, *Fouilles franco – polonaise, Sztuka starożytna* (1955), *Kanon w architekturze egipskiej* (1955), *Faras Centre artistique de la Nubie chretienne* (1966), *Art. Of Ancient Egypt* (1969), *Arte y civilizacion de Egipto* (1969), *Karnak* (1969), *Lukсор* (1971), *Aleksandria* (1972), *Piramidy i mastaby* (1972), *Teby* (1974), (wspólnie z A. Dziewońskim), *Od Edfu do Faras. Polskie odkrycia archeologii śródziemnomorskiej* (1974), *Egypte* (1978). Tłumacz pracy W. H. Boultona, *The Romance od Archeology* (1930).

Żonaty z Krystyną Baniewicz, mieli dwoje dzieci Jana i Małgorzatę.

Zmarł 1 stycznia 1981 roku w Warszawie, pochowany na cmentarzu rzymsko – katolickim w Brwinowie.

Materiały Kazimierza Michałowskiego zostały przekazane do Archiwum Polskiej Akademii Nauk przez Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej PAN w 2000 r. (ks. Akc. 2365) Zespół po opracowaniu w lipcu 2010 r. przez Andrzeja Klubińskiego liczy 0,1 m.b. (13 j.a.). Spuścizna zawiera materiały z lat 1936 – 1970 i została podzielona na sześć grup.

W grupie I - Materiały twórcy spuścizny (1 j.a.), zachowały się nieliczne notatki warsztatowe m.in. wypisy biograficzne literatury archeologicznej, notatki związane z tematyką artykułu Kazimierza Michałowskiego, *Stanisław Kostka Potocki jako archeolog*, („Rocznik Historii Sztuki” t.1, 1956). Tezy referatu *Polskie odkrycia w archeologii śródziemnomorskiej, ich rola i znaczenie dla kultury i nauki polskiej* (1957) z notatkami autora.

W grupie II - Materiały działalności organizacyjno – naukowej, dydaktycznej, redakcyjnej i wydawniczej (8 j.a.). W podgrupie A Materiały działalności organizacyjno – naukowej i dydaktycznej (4 j.a.) znalazły się dokumenty z lat 1951 – 1970 związane z pełnionymi przez twórcę spuścizny funkcjami Sekretarza Generalnego w Towarzystwie Naukowym Warszawskim, członka prezydium PAN i Komisji Organizacyjnej PAN, Rady Naukowej Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego, zastępcy dyrektora Muzeum Narodowego w Warszawie i kierownika misji archeologicznych.

W odrębne podgrupy zostały wyodrębnione materiały z działalności Kazimierza Michałowskiego w Polskim Narodowym Komitecie Międzynarodowego komitetu Muzeów i

Polskim Towarzystwie Filologicznym z lat 1951 – 1961 m.in. materiały konferencyjne Konferencji Historyków Kultury Materialnej w Nieborowie (1951). Wyodrębniona w oddzielną podgrupę, szcążkowo zachowana, dokumentacja działalności redakcyjnej i wydawniczej z lat 1951 – 1961, zawiera m.in. materiały na posiedzenie kolegium redakcyjnego „Słownika Historycznego Sztuk Plastycznych” oraz korespondencję Kazimierza Michałowskiego w sprawach wydawniczych.

W grupie III – Materiały o twórcy zespołu znajduje się zeszyt wykładów i odczytów profesora K. Michałowskiego prowadzony przez sekretariat Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej PAN w latach 1964 – 1971 oraz niedatowana redakcja wykazu składów osobowych wypraw archeologicznych kierowanych przez K. Michałowskiego.

W grupie IV – Korespondencja, zachowała się jedynie korespondencja wpływająca osób i instytucji z lat 1960 – 1961.

Grupa V – Materiały osób obcych zachował się list Stanisława Stadnickiego do Jana Pazińskiego oraz nadbitka artykułu Władysława Sierpińskiego z dedykacją autora biuletynu.

Do grupy VI – Załączniki zostały włączone biuletyny i informatory naukowe, w tym biuletyny Stowarzyszenia Historyków Sztuki oraz źródła prawne do działalności archeologicznej w Sudanie, Iraku i na Cyprze z lat 1936 – 1959.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	Pozycja inwentarza
I. Prace twórcy spuścizny	1
II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej, Redakcyjnej i wydawniczej	2-8
A. Działalność organizacyjno – naukowa i dydaktyczna	2-5
B. Stowarzyszenia, konferencje naukowe	6-7
C. Działalność redakcyjna i wydawnicza	8
III. Materiały o twórcy zespołu	9
IV. Korespondencja wpływająca	10
V. Materiały osób obcych	11
VI. Załączniki	12 – 13
Aneksy	1 – 3

I. PRACE TWÓRCY SPUŚCIZNY

1. Notatki warsztatowe

Wypisy biograficzne, tezy i uwagi do referatu *Polskie odkrycia w archeologii śródziemnomorskiej*, ich rola i znaczenie dla kultury i nauki polskiej
1954 – 1957, b.d., rkp., masz., j. ang., franc., niem., pol., l., k.11

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO – NAUKOWEJ, DYDAKTYCZNEJ , REDAKCYJNEJ I WYDAWNICZEJ

A. Działalność organizacyjno –naukowa i dydaktyczna

2. Uniwersytet Warszawski

Materiały do działalności dydaktycznej Instytutu Historycznego, Instytutu Orientalistycznego, działalności Stacji Archeologii Śródziemnomorskiej w Zjednoczonej Republice Arabskiej
1951 – 1970, b.d., rkp., masz., l., k.71

3. Polska Akademia Nauk

Protokoły posiedzeń i korespondencja Komisji Organizacyjnej, Biura Kongresu Nauki Polskiej, Zakładu Archeologii, dokumentacja lokalizacji Instytutu Sztuki PAN, projekt statutu Instytutu Kultury Materialnej PAN, Śródziemnomorskiej PAN
1951 – 1961, b.d., rkp., masz., rys., l., k.84

4. Towarzystwo Naukowe Warszawskie

Materiały działalności organizacyjnej i wydawniczej. Projekt rezolucji Walnego Zgromadzenia Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Wniosek o nadanie nagrody naukowej m. st. Warszawy Julianowi Krzyżanowskiemu, korespondencja w sprawach organizacyjnych TNW
1951, rkp., masz., l., k.10

5. Muzeum Narodowe w Warszawie

Materiały do działalności organizacyjnej, archeologicznej, wystawienniczej
1951 – 1961, b.d., rkp., masz., powiel., j. ang., franc., niem., pol., wł., l., k.50

B. Stowarzyszenia, konferencje naukowe

6. Polski Komitet Narodowy International Cometeet of Museums

Polskie Towarzystwo Filologiczne
Towarzystwo Wiedzy Powszechnej
Korespondencja w sprawach organizacyjnych
1951 – 1961, masz., l., k.6

7. Konferencja historyków kultury materialnej, Nieborów 7 – 9 czerwca 1951r.

XXnd International Congress of Orientalis 1951
Iranian Art and Archeology 4th Congres 1961
Zawiadomienia, programy, korespondencja
1951 – 1961, druk, masz., j. ang., niem., pol., l., k.36

C. Działalność redakcyjna i wydawnicza

8. Materiały do działalności redakcyjnej i wydawniczej

Materiały z posiedzenia kolegium redakcyjnego Słownika Historycznego Sztuk Plastycznych, hasła słownikowe Wojsława Mole
1951 – 1961, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol., wł., l., k.30

III. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU

9. *Zeszyt wykładów i odczytów profesora Michałowskiego za rok 1964, 1965 oraz wyjazdów (wykładów i odczytów cz. II); Wykaz członków Polskich Misji Archeologicznych biorących udział w poszczególnych sezonach wykopaliskowych na eksplorowanych stanowiskach, wycinki prasowe*

1964 – 1971, b.d., rkp., masz., j. ang., franc., niem., pol., wł., l., k.54

IV. KORESPONDENCJA WPLYWAJĄCA OSÓB I INSTYTUCJI

10. Osoby i instytucje A – D , F – H , K , M , O – S , W – Z , nieustalone

Korespondencja wpływająca
1951 – 1961, b.d., rkp., druk, j. ang., franc., niem., pol., ros., l. , k.66, zob. aneks 1

V. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

11. List Stanisława Stadnickiego do Jana Pазieckiego ,
Władysław Sierpiński, *Sur une propriete de ensembles plans equivalent a l 'hypotese du
continu*
Bulletin de la Societe Royale des Sciences de Liege No 4 , 1951 , k.297, 299
1951, 1961, rkp., druk, j. franc., pol., l., sz., k.4

VI. ZAŁĄCZNIKI

12. Biuletyny i informatory naukowe
1958, 1960, druk, masz., powiel., l., sz., k.19, zob. aneks 2
13. Materiały prawne do działalności archeologicznej
Akty prawne dotyczące działalności archeologicznej w Sudanie, Iraku, na Cyprze
1936, 1956, 1959, b.d., masz., druk, pow., j. ang., franc., l., k.47, zob. aneks 3

ANEKS 1

J.10. Korespondencja przychodząca osób i instytucji

Andrzejewski Tadeusz	1960	1.1
British Council	1960, b.d.	1.2
Brunetti Estrella	1960	1.1
Benyi – Supka Magdolna	1960	1.1
Clutton George	1961	1.1
Dąbrowski Leszek	1960	1.1
Dzierżykraj – Rogalski Tadeusz	1961	1.1
Friemannowa Irena	1960	1.2
Gieysztor Aleksander	1951	1.1
Hołubowicz Władysław	1957	1.1
Hundhausen Carl	1961	1.4
Kirwan L.P.	1961	1.1
Kozakiewicz Stefan	1961	1.1 + zał.
Krupp Ferdynand	1961	1.3
Kubińska Jadwiga	1961	1.1
Kulczycki Jerzy	1960	1.2
Lorenz Stanisław	1960	1.4
Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy	1960	1.1
Paluch Krystyna	b.d.	1.1
Pilecki Jerzy	b.d.	1.2
Poniż W.	b.d.	1.1
Puszkarski Paweł	1961	1.1
Sabbagh Bey Hanna	b.d.	1.1
Skuratowicz Witold	b.d.	1.1
Sucharowa B.L.	1960	1.1
Ruyhlmann Gerhard	1961	1.1
Sierpiński Wacław	1951	1.1
Wierzejski Tadeusz	1960	1.1
Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich	1961	1.1
Zakrzewski Jerzy	1960	1.1
Zieliński Tadeusz	1961	1.1

ANEKS 2

J. 12. Biuletyny i informatory naukowe

„British Archeological Association Bulletin” No.119 , 1960

„British Archeological Association Bulletin” No.120 , 1960

„From File 7” 1960

„Reginald Taylor Prize”

„Universite de Montpellier , Centre d’ Etudes superieures d’ Archeologie
Mediterraneenne” 1957

Stowarzyszenie Historyków Sztuki. Oddział Warszawski , 1960 – 1961

ANEKS 3**J.13. Materiały prawne do działalności archeologicznej**

„Antiquities Law No. 59 of 1936” , Baghdad 1936

„The antiquities Ordinance (1952 Ordinance No.2) An ordinance for making provision
for better preservation of antiquities in the Sudan”, b.d.

„Antiquities Law No. 59 of 1936 , Chapter 5 Excavations for Antiquities”

„Antiquities Chapter 31 of the Laws 1959 Edition” London , 1959

Projekt umowy na prowadzenie badań archeologicznych , b.d.